

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

17-19 Eylül 2010

Hazırlayanlar

Yrd. Doç. Dr. Yaşar BAŞ

Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap BAYDAŞ (Ekonomi)

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÇALDAK (Tarih, Kültür ve Sosyal Hayat)

Yrd. Doç. Dr. Ufuk KARADAVUT (Tarım, Hayvancılık, Çevre ve Ekoloji)

Bingöl Valiliği

Bingöl Belediyesi

Bingöl Üniversitesi

Bingöl Üniversitesi Yayınları
2013

SOSYAL HAYAT OTURUMU

BİNGÖL'DEKİ SOSYAL VE SİYASAL YAŞAMIN DİNİ VE AHLAKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation Social And Political Life Of Bingöl In Religious And Ethical Perspective

Abdulnasır SÜT¹

ÖZET

Bu tebliğde Bingöl'deki sosyal ve siyasal gerçeklik, dinî ve ahlaki değerler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Feodal sosyal yapıdan ve kırsal kültürden kentlilik kültürüne geçiş sancuları yaşayan Bingöl toplumunun siyasal ve dinî yaşamının niteliği ve bunun insanların inandıkları değerlerle uyumluluğu konu edilmiştir. İnsanların hayat tecrübesi bir anlamda inandıklarının ve düşündüklerinin tecrübesidir. Bingöl, toplum gerçekliğinde dinî referansların çok sık kullanıldığı ve dini ritüellerin yaygın olduğu bir şehirdir. Ancak Bingöl'de yaşamın niteliği, bu değer ve ritüellerle yeterince paralellik arz etmemektedir.

Bu çalışmada toplumda yer edinen Bingöl'ün muhafazakâr ve dindar bir şehir olduğu algısının, din ve ahlak ölçü alındığında doğruluk derecesi ele alınacaktır. Bingöl insanı, yaşamının dinî ve ahlaki gayesinin farkında mıdır yoksa şekli ve görünür bir dindarlık mı sunmaktadır? Bingöl'de pek çok konuda olduğu gibi siyasal ve sosyal yaşantıdaki tercihlerin başkaları tarafından belirlenmesi, yaşamın ahlaki değer içeriğine sahip olduğu anlamını taşır mı?

ABSTRACT

In this study, the social and political reality in Bingöl is evaluated within the framework of moral and religious values. The peculiarities of political and religious life of Bingöl people experiencing the troubles as a result of the transition from rural life to urbanity and the accordance of these peculiarities with their believes and values are the subject matters of this paper. The experiences of people throughout their life are

---

¹ Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi; nasr_12@hotmail.com

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

actually what the people think on and believe in. Bingöl is a city where the religious references are often used and religious rituals are commonly practiced.

This study will discuss in what extent the perception that Bingöl is a conservative and pious city accurate religiously and ethically. Are the people of Bingöl in the true consciousness of their religious and ethic goals or do they mirror an ostensible piety? Does the fact that the preferences of Bingöl people regarding political and social life as well as the other fields are designated by the others, mean that the life has a content shaped by ethic values.

Giriş

Bingöl'deki sosyal ve siyasal yaşamın dini ve ahlaki açıdan değerlendirmesini konu alan tebliğimizin başlığında dört temel kavram yer almaktadır. Bu kavramların her biri ayrı bir ilmi disiplindir. Bu disiplinlerin hiçbiri kendi başına bağımsız da değildir. Sosyal ve siyasal yaşamın din ve ahlaktan bağımsız düşünülemediği ortadadır. Biz, tebliğimizin başlığında yer alan kavramların tanımlarından ziyade bu kavramların Bingöl toplum gerçekliğinde birbirleri ile olan ilişkilerine dair bazı değerlendirmelerde bulunacağız.

Bingöl'deki sosyal yapı ve siyasal yaşama ilişkin bazı genel veriler ve değerlendirmeler ışığında tebliğimizi sunma gayretinde olacağız. Sosyal ve siyasal yapının nirengi noktalarını oluşturan unsurları tanımadan yapılacak bir değerlendirme sağlıklı olamaz. Bingöl sosyolojisini bilmeden, siyasal düşüncelerini ve eğilimlerini anlamak mümkün değildir. Bu nedenle biz Bingöl'ün sosyal ve siyasal yapısını genel hatları ile ortaya koyduktan sonra kenti din ve ahlak açısından bir değerlendirmeye tabi tutacağız. Toplum yapısını ve sosyal ilişki tarzını tümü ile ortaya koymak, akademik dünyamızın sorumluluğundadır.

Bingöl'de Sosyal Hayat

Sosyal hayat, toplumsal hayatın dayandığı ilişkilerin bütünüdür. Ali Yaşar Sarıbay, "doğal toplum" kavramlaştırması ile toplumsal hayatın dayandığı ilişkiler ağının, doğal dürtü ve zorunluluklar üzerine inşa olduğunu ifade eder; toplumsal düşün, değer ve anlam sistemlerini pratik neden ve etkinliklerin bir türevi olarak çözümler. Bu bağlamda toplum, pratik ilişkilerin yansıması veya tasarımıdır. Bu kavram pozitivist sosyal bilim anlayışının bir ürünüdür.²

Ünlü Sosyologlar, toplumu anlamak amacıyla kategorize ederlerken ve çözümlenmelerde bulunurlarken çeşitli ilkeler üzerinde görüşlerini sistemleştirmişler. Ünlü İslam tarihçisi ve ilk sosyolog kabul edilen İbn Haldun sosyolojik kuramını "ümran" kavramı ile sistemleştirmektedir. Ümrani, "geniş manasıyla medeniyet, yani bir kavmin yaptıklarının ve yarattıklarının bütünü, içtimai ve dinî düzen, âdetler ve inançlar" olarak tanımlamaktadır. İbn Haldun, ümrani, hadari (medenî, yerleşik, şehir) ve bedevi (göçebe, köylülük) ümrani diye ikiye ayırmakta ve tarih bilgisi ışığında toplumların, devletlerin hatta dinlerin, varlıklarını asabiye duygusu ile idame ettirdiğini izah etmektedir. Bu hususta başvurduğu ana kavram "asabiye"dir.³ Ona göre asabiye

² Ali Yaşar Sarıbay, *Siyasal Sosyoloji*, 3. Baskı, Ceylan Matbaacılık, Bursa, 1996, s.32.

³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Umran> (10.08.2010)

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın çekirdeğini oluşturur.⁴ Toplumu oluşturan unsurların iktidar isteği, mülk asabiyesini yansıtmaktadır. İbn Haldun'un asabiye kuramına göre Bingöl'ü değerlendirirsek, bedevi ümran anlayışından (köylülük kültüründen) hadari (yerleşik, şehir kültürü) ümran anlayışına doğru evrildiğini ifade edebiliriz.

Modern çağın sosyal bilimlerde otorite kabul edilen iki büyük düşünürü olan Karl Marx ve Max Weber'in sosyolojik analitiklerine dayanarak Bingöl toplum yapısını anlamak güçtür. Çünkü Bingöl, Karl Marx'ın üretim biçimi ve sermayeye dayalı yapmış olduğu toplum çözümlemesinde ve Max Weber'in sınıf, statü ve siyasal hiyerarşisinde değerlendirilecek kadar heterojen bir nitelik taşımamaktadır. Bu iki düşünürün sosyolojik çözümlemeleri sanayi sonrası dönem içindir. Bingöl'de üretim ve sermaye gruplarından ziyade, hala feodal ilişki türü sosyal yapıyı belirlemektedir. Bingöl'de sanayiye dayalı bir işçi sınıfı olmadığı gibi, sermayeyi elinde bulunduran sermaye grubu da yoktur; sadece ticarete dayalı küçük bir esnaf grubundan bahsedilebilir.

Toplumumuzda geleneksel ilişki biçiminin ortaya çıkardığı sosyal yapı varlığını devam ettirmekte, aşiretlerin ileri gelenlerinin (bey, ağa, şeyh) öngördüğü ilişki biçimi ağırlıklı olarak etkisini sürdürmektedir. Sosyal yapı, köken olarak aşiretlere dayanmakta ve feodal ilişki ekseninde şekillenmektedir. Feodal yapının tüm sosyal ilişkiler üzerinde belirleyiciliği vardır. Feodal ilişkiler, toplumu siyasal, ekonomik ve sosyal olarak vesayet altına almaktadır.⁵ Bununla birlikte Bingöl'deki aşiret gerçekliği kimi doğu illerinde karşılaştığımız aşiret gerçekliğinden farklıdır, hatta bunlarla karşılaştırıldığında belli oranda makul ve anlaşılır olduğu da söylenebilir. Bingöl'de "toprak ağası" olarak kabul edilen, bir yörenin toprak işletmesini tekeline alan ve kendi maiyetindeki insanları istediği şekilde kullanan bir ağa bilmiyorum.

Bingöl tarihinde geleneksel büyük aile ve kabile ilişkileri hâkim olduğu için toplumda birincil ilişkiler öne çıkmakta, kapalı toplum özelliği kendini göstermektedir. Bugüne gelindiğinde, küresel kapitalizmin kontrolüne giren dünyanın ve bölgedeki küçük burjuvanın bu geleneksel yapıyı değiştirici etkileri görülmekteyse de nihayetinde bölgede hâkim olan yapının geleneksel özellik taşımaya devam ettiği söylenebilir.

Kültür, inanç ve fikir değişikliği yapabilen insan bireysel olgunluk ve fikri yetkinlik niteliğine sahip demektir.* Ancak, insanların kendi yaşam kültürlerini terk etmeleri de kolay değildir. Bingöl, son yıllarda eğitimli nüfusunda ciddi artış sağlamışsa da, niteliksel evrimle henüz arzulanan noktada değildir. Özgür, bağımsız ve kendi iradesini kullanabilen yeterli sayıda yetkin insan yetiştiremediği için sosyal ve siyasal yapısı eski anlayışın elinde şekil bulmaktadır. Dolayısı ile toplumun hayata ilişkin duygu, düşünce ve tutumları, ahlaki kaygı ve yargıları da buna göre şekillenmektedir.

Aşiret gerçekliğinin Bingöl sosyal ve siyasal yaşamına olumlu katkılarından ziyade olumsuz etkileri olmuştur. Öncelikle aşiret gerçekliğinin bir sonucu olan kapalı toplum bireyi yok saymaktadır. İnsanlar kişilik ve karakterini olgunlaştırma imkânı ve fırsatı bulamamaktadır. İnsanın bireysel tercihlerinin böyle toplumda bir değeri yoktur. Kapalı toplumda yaşayan insanlar, kendi iradesi ve kararı ile hayata tutunma gayretinden ziyade, ileri gelenlerin akıl vermeleri ve yol göstermeleri ile onların himayesinde yaşama tutunurlar ve hayata kendi iradelerini katmaktan korkarlar. Çünkü

⁴http://www.bisav.org.tr/yayinlar/bulten_makale_detay.cfm?makaleId=286&yayin_sayi=24
(12.08.2010)

⁵ Doğan Karasu, *Bingöl'de Sosyal ve Kültürel Yaşam*, İstanbul, 2004, s.11-12, 29.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

yaşam mücadelesini tek başına gerçekleştirebilme imkânı, bilgisi ve güveninden yoksundurlar. Oysa dinimiz insanların bireysel anlamda kendi kişisel hayatlarından hesaba çekileceğini vurgulayarak kendi özgür iradeleri ile yaşam tercihlerini belirlemelerini ister ki, yükümlülüğün ve hesabın bir anlamı olsun. Yükümlülüklerimizi başkasına yüklemenin, başkasının bizim yerimize düşünmesini beklemenin, tutum ve davranışlarımızın belirlenmesinde akli yetkinliğimize ve bilgilerimizin doğruluğuna inanmamanın dinimizde yeri yoktur.⁶ Yaşamımıza şekil, renk ve tat veren ilkelerin belirlenmesinde bize ait bir şeyler olmalı ki, yaşadığımız hayat bizim olsun. Yoksa biz başka belirleyenlerin yaşamını, onların tercihlerini yaşıyoruz demektir.

Bingöl sosyal ve siyasal yaşamın belirleyeni konumunda olan aşiretler ile devlet organları arasında kimi dönemlerde adeta zımnî bir işbirliğinin olduğu bilinir. Bu işbirliğinde karşılıklı politik çıkarlar söz konusudur. Dolayısıyla her iki taraf birbirlerini tolere edebilmektedirler.

Bugüne kadar feodal yapının varlığını bu denli etkin sürdürebilmesinin en önemli gerekçelerinden biri de bu bahsedilen organik bağıdır, denebilir.

Ekseriyetle kendisini Zaza olarak tanımlayan Bingöl halkı, etnisite vurgusu diğer toplumlarla kıyaslandığında daha zayıftır. İnanç açısından baktığımızda halkın neredeyse tamamı İslam inancına sahip iken mezhep olarak ekseriyetle Sünnî (Şafii)⁷ ve kısmen de Alevi'dir. Sünnilerde olduğu gibi Alevilerin de sosyal yapısının dayandığı özellik aşiret olgusudur.⁸ Bingöl'de nüfusları azalan Aleviler, kendi geleneklerini sürdürmeyecek ve cem tertip edemeyecek duruma geldiler.⁹ Bingöl'de yaşayan Aleviler ile Sünniler arasında hoşgörü ve karşılıklı anlayış hâkimdir. Kendi aralarında düzeyli bir ilişki geliştirmişlerdir. Hatta Aleviler ile Sünniler bazı dini vecibeleri birlikte yaparlar. Alevilerin azımsanmayacak bir kısmı, bayram, cuma, vakit namazları kılar ve orucunu tutar.¹⁰ Bingöl insanının kendi içinde mezhep ayırımı yapmaksızın sosyal ilişkiler geliştirmesi, takdir edilecek bir olgunluktur.

⁶ Elbette ki söz konusu edilen kültür, inanç ve fikir değişikliği, olumsuzdan olumluya doğru ise bireye bir nitelik kazandıracaktır.

Kur'an-ı Kerim, İsrâ, 17/13-15; "Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız." "Oku kitabımı! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter" denilecektir; "Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtırsa kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz." Ayrıca bkz. Bakara, 2/286 "Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararına. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et."

⁷ Muhittin Özdemir, "Bingöl'de Dini Hayatın Bir Parçası Olarak Mezhep Olgusu", I. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi Yayınları, Bingöl, 2007, s. 255.

⁸ Ahmet Taşgın; "Bingöl Çevresi Alevileri," I. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi Yayınları, Bingöl, 2007, s. 230.

⁹ Ahmet Taşgın, a.g.m. s. 231.

¹⁰ Ahmet Taşgın, a.g.m. s. 232, 235.; Halil İbrahim Bulut'un "Bingöl Aleviliği: Sancak Bölgesi Bağlamında Bir İnceleme" adlı saha çalışmasında, Alevilerin kendilerini İslam dairesi içerisinde tanımladıkları, Allah, peygamber, melek, Kur'an-ı Kerim ve Ahiret'e olan inançlarının Sünnilerden farklı olmadığını, dini vecibelerini gerçekleştirdiklerini, Sünnilerle sosyal ilişkilerinde bir kopukluğun olmadığını okumaktayız. Bkz. II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 565-573.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

Dini tecrübe, sosyologları derin mülahazalara götürmüştür. Ortak kanı şu ki; din sosyal hayatın en önemli unsurudur. Adalet, hukuka ve sevgiye dayalı sosyal bir yaşamın en önemli belirleyicisidir. Konumuz açısından can alıcı soru şudur: Adalet, hak, hukuk ve sevgi kavramlarının Bingöl toplum gerçekliğinde karşılığının tam gerçekleştiğini söylememiz mümkün müdür? Bu sorunun cevabı dağınık da olsa tebliğimizde mevcuttur.

Dini tecrübenin ahlak, siyaset, sosyoloji, psikoloji hatta estetik ile ilişkisi vardır. Daha doğrusu, tüm sosyal bilimlerin dinin pratiği ile bir şekilde bağlantısı vardır. Bir inanç pratiği olan dinin bu ilimlerden soyutlanması düşünülemez.

Dini tecrübenin birden fazla boyutu vardır. Bunlar: “dini tecrübe boyutu (experiential dimension) ayinsel (ibadet) boyut (ritualistic dimension), ideolojik (inanç) boyut (ideological dimension), bilgi boyutu (intellectual dimension) ve dini kanaatlerin etkileme boyutu (consequential dimension) şeklinde sıralanabilir.”¹¹ Bu ayrım dini tecrübenin teorik, pratik ve sosyolojik açıdan değerlendirilmesi sonucu yapılmış bir ayrımdır.

Bingöl açısından dini tecrübenin boyutlarından hangisinin baskın olduğunu söyleyebiliriz? Bingöl’deki sosyal yaşamda dini ibadetler, ritüeller ve söylemler çok yaygın bir şekilde yer almaktadır. Camileri dolduran, dini vecibelerini büyük oranda ve büyük bir katılım ile gerçekleştiren, selamlaşma kültürü çok yaygın olan, Allah ve peygamber kavramlarının sosyal ve ticari ilişkilerde çok sık olarak kullanan bir halk ile karşılaştığımızı rahatlıkla ifade edebiliriz. İnsanlar gündelik yaşamlarında dini argümanları çok sık kullanmakta, yaşadıkları sorunlara dini referanslarla çözüm aramaktadırlar. Peki, bu göstergeleri nasıl okumalıyız? Bunlar dindarlığın bir göstergesi midir? Pek çoğumuz bunları dindarlığın ölçütü olarak alırken, dini temel dayanakları ölçü alındığında buna olumlu bir cevap vermemiz güçleşecektir. Çünkü dindarlık, insanın Allah, toplum, çevre, doğa vs. olgu ve gerçeklikleri dikkate alarak bir uyum ve denge içerisinde anlamlı ve sorumlu yaşaması ve ilişkilerini samimiyet üzerine devam ettirmesi ile mümkün bir durumdur. Bu ifadeyi biraz açarsak, tarihin öznesi olan insanın, kurduğu tüm ilişki ağını ihlâs üzerine tesis etmesi, üretici ve yapıcı nitelikte rol alması ile mümkündür.

Din, bizim en yapıcı unsurumuz olarak mutlak doğrularımızı ihtiva eden bir niteliğe sahip olmasına rağmen, sosyal ve siyasal yaşantımızdaki dalgalanmalar, çalkantılar ne anlama geliyor? Bunu eyleme dönüşmeyen imanın varlığı ile açıklayabilir miyiz? Allah ile doğru bir ilişki kurma ihtiyacı duyan insanımızın sosyal ve siyasal yaşantılarında çıkarların peşinden gitmesini, pragmatist bir tutum sergilemesini, emeğini ve zamanını bir yalan olarak telakki ettiği siyasete harcamasını ve bunu tercih etmesini ne ile izah edebiliriz?

Teorik düzlemde kabul gören inanç ilkelerini, dini tecrübenin ibadet boyutu ile destekleme çabası içerisinde olan Bingöl halkı için, dini tecrübenin başka bir boyutu olan bilgi boyutu ile ahlak boyutunun varlığı hususunda da bu kadar iddialı olamıyoruz. İnsanımız toplum ve kamu kurumları ile olan ilişkilerini teorik değerler üzerine mi geliştiriyor, yoksa çıkar ve iktidar hesapları üzerine mi? Örneğin bir kamu kurumu ile olan ilişkisinde insanların bir kısmı evrak üzerinde yalan beyanda bulunulmasında dini hiçbir sakınca görmeyebiliyor. Dinin temel amaçlarından olan “insanın düşünce, duygu ve davranış kirliliğinden arındırılması” hedefinin ne kadar gerçekleştiği önemlidir.

¹¹ Zeki Korkutata, *Bingöl’de Dini Hayat*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 19.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

Bireyin sosyal hayatta elini, dilini ve belini ne kadar koruduğu, ne derece sosyal sorumluluk sahibi olduğu önemlidir.

Bingöl'ün dini aidiyetleri bölge illeriyle kıyaslandığında din ve inanç aidiyeti çok daha ağır basan bir il olduğu gözlemlenmektedir. Bingöl toplum yapısının şekillenmesinde din olgusunun belirleyici bir misyon taşıdığını söyleyebiliriz. Bingöl'deki dini otoritenin güçlü bir gelenekten beslendiği bilinmektedir. Özellikle şeyhlik kurumunun Bingöl'de çok güçlü dini dinamiklerle beslendiğini, toplumun büyük bir çoğunluğunda ciddi bir saygınlığa ve yaygın bir meşruiyet zeminine sahip olduğunu yöredeki herkes bilir. Dolayısıyla Bingöl sosyolojisinde din ve inanç otoritesini ellerinde bulunduran şeyhlik kurumu Bingöl'deki diğer sosyolojik birimler üzerinde de etkili olmakta, siyasal ve sosyal pek çok alanda asil belirleyen konumuna gelebilmektedir.

Şeyhlik kurumu Bingöl tarihinde sosyolojik hiyerarşinin tüm kompartımanları üzerinde zaman zaman etkili karar mercii konumunda olmuştur. Özellikle şeyhlerin medrese mollaları, aşiret reisleri ve geleneksel kanaat önderleri üzerinde söz sahibi oldukları ve hatırlarının kırılmadığı bilinen bir gerçektir.

Güçlü bir muhafazakâr geleneğe sahip olan Bingöl halkı üzerinde feodal kültürün ve aşiret örgütleme biçiminin baskınlığı söz konusu olsa bile, Şeyhlik kurumunun zaman zaman bu iki güçlü aidiyet olgusunu kendi denetiminde dini referans olarak kontrol altında tuttuğunu görüyoruz. Bu da şeyhlik kurumunun Bingöl sosyolojisinin ayrılmaz önemli bir parçası olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bingöl halkının büyük bir ekseriyeti şeyhlerin, halkın yaşamına, inancına, siyasetine, ticaretine ve hatta bir zamanlar eğitimine kadar söz beyan etmede ne kadar etkin olduklarını bilir. Hatta Bingöl siyaset sosyolojisinin bir ayağının şeyhlik kurumu etrafında vücut bulduğunu, bunun da seçimlerde adayların gösterilmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Geçmiş tarihlerde Bingöl sosyal yaşamında din ve dini şahsiyetler toplumda birleştirici ve bütünleyici rol oynamışlardır. Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Bingöl'de de ziyaret yerlerinin, türbelerin çokluğu, Bingöl tarihinde dini şahsiyetlerin ve dini kültürün rolüne işaret etmesi açısından önemlidir. Vatandaşın sorunlarına doğrudan müdahil olan bu şahsiyetlerin toplumsal uzlaşma ve adabın yerleşmesinde çok önemli roller üstlendikleri bilinmektedir. Vatandaş bazı sorunlarını yargıya taşımadan çözer, hatta zaman zaman devletin yargı ve kolluk güçlerinin çözemediği olayları şeyhler, toplum üzerindeki dini ve sosyal nüfuzlarını kullanarak hal yoluna koyarlardı.

Yörenin şeyhleri ve din âlimlerinin toplum üzerine hala belli oranda nüfuzları olmasına karşın, bu kişiler eski etkinliklerini sürdürme olanağına ve daha rahat hareket etme imkânına sahip değiller. Eğitim ve öğretimin yaygınlaşması, bilgiye ulaşmanın daha kolay ve belli ellerden çıkmış olması, iletişim araçlarının etkisi ve devlet erkinin varlığını her alanda daha da belirgin göstermesi gibi faktörler, bu etkinliklerinin zayıflamasına neden olmaktadır.

Doğu toplumlarında olduğu gibi Bingöl'de de topluma egemen olan erkek, sosyal yapının belirleyicisi ve sosyal ilişkilerin rol oynayıcısıdır. Kadımlar daha ziyade ev işleri, tarla bahçe işleri ve çocukları ile meşgul olmaktadır. Son yıllarda eğitimin yaygınlaşması ve şehir yaşamının etkisiyle Bingöl kadın profilinde az da olsa bir kırılma yaşanmaktadır. Son yıllarda siyasi alanda kadın kollarının göstermiş olduğu faaliyetler bunun en somut örneğidir. Bununla beraber kadının yerinin evi ve çocuklarının yanı sıra olduğu düşüncesi hala hâkimdir. Ancak bu dini bir dayanaktan ziyade, sosyo-kültürel bir algılamadır. Aslında bu durum tüm ülke profili için de söylenebilir.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

Erkek merkezli bir düşüncenin yaşamın siyasi, sosyal ve dini alanlarında baskın olduğu rahatlıkla müşahade edilebilir. Hatta ahlak anlayışımızın bile erkek ekseninde şekillendiğini ifade edebiliriz. Örneğin tanımadığı bir erkekle rahat konuşan veya erkeklerin yanında yemek yiyen bir kadın, hatta kayınpederinin veya kayınbiraderinin yanında yemek yiyen gelin ahlaki açıdan sorgulanabilmektedir. Bölgenin ahlaki tasavvuru toplum içerisinde saygınlık ve nüfuzu olan şeyh, ağa, hoca vb. erkek figürlerin belirleyiciliği ekseninde değerlendirilmektedir. İnsanların bu şahsiyetlere karşı takındığı tutumlar, onlara gösterdiği saygı ve hürmetin derecesine göre toplum içerisinde takdir bulmaktadır.

İnsanımızın namus anlayışı da erkek hariç tutularak kadın üzerinden tartışılmaktadır. Toplumda kadının namusuna gösterilen hassasiyet, erkeklerin namusu için gösterilmemektedir. Kadını koruma, kadına bir leke bulaşmaması için gösterilen riayet, erkeğin namusu için gösterilmemektedir. Gece geç saatlere kadar erkek çocuğunun dışarıda neler yaptığını hafif bir sorgulama ile geçiştiren baba, kız çocuğu için bu denli rahat bir tavır takınmaz. Amacım kadın ve erkeğe olan yaklaşımın, “değerler” üzerinden değil, geleneksel namus anlayışı üzerinden şekillendiğini göstermektir. Namus değerlerine ters düşen bir davranışa dinimiz, kadın erkek ayrımı gözetmeksizin aynı tepkiyi göstermektedir. Nur süresi 30 ve 31. ayetleri, mümin erkek ve kadınların gözlerini haramdan sakınmalarını ve namuslarını korumalarını emretmektedir.¹²

Bingöl’ün geçmişten günümüze gelen en önemli sosyal ve dini etkinliklerinden biri taziye olgusudur. Bingöl’deki taziye geleneği, insanların zor zamanlarında sosyal dayanışma ve birliktelik içerisinde olduklarına en güzel örnektir. Bu eylemde din ve sosyal ilişki kopmaz bir bağ içerisindedir. Ayrıca sıla-i rahim, insanların zor zamanlarında ihtiyaç duyduğu insani bir gereksinimdir. Dinin bir emri olan sıla-i rahim, Bingöl’de varlığını güçlü bir şekilde devam ettirmektedir. Özellikle bayramlarda, cenazelerde, düğün dernekte ve acı bir olayda akrabaların birbirlerine olan bağlılıkları daha da artmaktadır.

“Bingöl’de Dini Hayat” adlı yüksek lisans teziyle ile önemli bir akademik çalışma yapan Zeki Korkutata, Bingöl’de 450 kişi üzerinde yapmış olduğu anket çalışması ile Bingöl dindarlığına ilişkin vardığı sonuçlar, Bingöl dindarlığını oldukça açıklayıcı niteliktedir. Çalışmada Bingöllülerin inanç düzeyinde yüksek bir katılım ve hassasiyet gösterdikleri, aynı şekilde ibadetlere katılım, dinin sosyal yaşantı boyutu, halk inançları ve din kaynaklı örf ve adetlere olan uyum arasında pozitif bir ilişki vardır. Bingöl toplumunda, dini nikâh, çocuklara din eğitimi verilmesi, helal kazanç (faiz, şans oyunları), eş seçimi, dini emirlere müracaat, haremlik selamlık uygulaması vb. konularda dini hassasiyetin çok yüksek düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak komşuluk ilişkisi, evlilik öncesi kız-erkek ilişkisi, oy verdiği kişinin dindar olması, çok eşlilik, alış-veriş yaptığı kişinin dindarlığı konularında ise orta düzeyde bir hassasiyet gösterildiği, bir kararsızlık yaşadığı ifade edilmektedir. Ayrıca doğum kontrolünün dinimizce uygun olmadığı düşüncesi yaygın olsa da, Bingöl Sağlık Müdürlüğü

¹² Kur’an-ı Kerim, Nur, 24/30, “Resulüm! Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.” 31, “Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler...”

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

yetkililerinden alınan bilgilere göre son yıllarda doğum kontrol yöntemlerinin ciddi anlamda arttığı ifade edilmiştir.¹³

Bingöl'de Siyasal Hayat

Bingöl halkının siyasal hayata aktif bir şekilde katıldığını ifade edebiliriz. Bingöl halkının seçimlere katılımı, Türkiye ortalaması ile paralellik arz etmektedir. Hatta genel seçimlere katılım oranı, yerel seçimlere katılım oranından yüksektir. Bingöl insanının ülke siyasetine bu denli aktif katılımını sağlayan gerekçeler nelerdir? Bingöl siyaseti ile iştigal edenlerin ahlaki ve dini kaygıları nedir? Yerel siyasetçilerimiz politikalarını belirlerken değer yargıları mı, yoksa iktidar, güç ve kontrol talebi mi belirleyici olmaktadır? Tebliğimiz açısından çok önem ifade eden bu soruyu şu şekilde de sorabiliriz: Bingöl siyaseti dini ve ahlaki değerler etrafında mı varlık bulmakta ve siyaset çizgisini devam ettirmekte yoksa ekonomik, idari ve otoriter kaygılarla mı ortaya çıkmaktadır? Bunun tespiti konunun din ve ahlak açısından değerlendirilmesinde olumlu katkı sağlayacaktır.

Bingöl siyasal kültürüne ilişkin gözlem ve değerlendirmelere girişmeden önce siyasete ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunmanın yararı vardır. Sarıbay, siyaseti bir kontrol ilişkisi olarak görmektedir. Buna göre siyasal etkileşimin ardında yatan etken kontroldür. Kontrol, iktidar ve otorite kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Siyasal etkileşim, tüm somut biçimleri ile (iktidar, otorite, patronaj vs.) veya bunlardan biri yoluyla bir şahsın/grubun, diğer bir şahıs/grubun üzerinde kontrol kurma mücadelesi olup bu mücadeleyi ve sonuçlarını bir topluma meşru kabul ettirme sürecidir.¹⁴ Bu kontrol ilişkisinin uygunluğu ya da rasyonelliği siyasal aktörlerce önemli değildir.

Siyasal kültür; bir ulusun siyasal hayatına dair o ulusun bireylerinin, tutum, inanç ve duygularının bütünü siyasal kültür olarak adlandırılmaktadır. Sarıbay, bireyin siyasete karşı tutumunu belirleyen, siyasal nesnelere karşı tutumunu oluşturmaya katkıda bulunan üç etkenden bahsetmektedir. Bu üç temel (psikolojik temel) birbirleri ile bir iç bağa sahiptir. Bunlar:

1- Bilişsel (Cognitive) : Birey, siyasal sistemin işleyişine onun önde gelen şahıslarına ve mevcut politika sorunlarına dair belirli bir bilgiye sahip olabilir.

2- Duygusal (Affective): Birey sistemi ailesi veya arkadaşlarının etkisi ile duygusal olarak red edebilir.

3- Yargısal (Evaluative): Birey bunu moral bir değerlendirmeye tabi tutabilir.¹⁵

Sarıbay, bu psikolojik kavramsallaştırmanın üç tür siyasal kültür tipini öngördüğüne işaret eder. Bunlar:

- 1- Yöresel (Parochial)
- 2- Uyruk (subject)
- 3- Katılımcı (Participant)

Yöresel siyasal kültürde birey, köy ve kabile olgusunun dışında siyasal sistemi pek farkında değildir. Dolayısı ile bireyin siyasal sisteme (onun girdi ve çıktılarına) ve siyasal aktör olarak bilişsel, duygusal ve yargısal yönelimleri sifıra yakındır. Ancak

¹³ Zeki Korkutata, *a.g.e.* s. 223 ; "*Bingöl Halkının Sosyal Hayatta "Din Tutumları" Üzerine*", II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 786-789.

¹⁴ Ali Yaşar Sarıbay, *a.g.e.*, s. 36-38.

¹⁵ Ali Yaşar Sarıbay, *a.g.e.*, s. 50.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

gelişmiş ülkelerde okuryazar oranının yüksekliği, kitle iletişim araçlarının yaygın nüfuzu gibi faktörler, bu siyasal kültürü bitirmiştir. Bu ancak geleneksel ve geçiş toplumlarında rastlanır.

Uyruk siyasal kültürde birey yaşantısında ulusal siyasal sistemin etkisini veya potansiyel etkisini idrak eder ve kendini onun bir parçası olarak görür. Fakat siyasal hayattaki rolü pasiftir. Politika tercihlerine, yönetime dair pozitif ve negatif beklentilere, rejim ve otorite hakkında meşruluk anlayışına sahip olmakla beraber, siyasal katılımcı değildir.

Katılımcı siyasal kültürde ise birey, sistemin girdi ve sürecini farkındadır ve siyasete katılmaya isteklidir. En önemlisi birey katılım için fırsatları değerlendirme yeteneğine, dolayısıyla etkinlik duygusuna sahiptir.¹⁶

Sarıbay, bunların bir siyasal kültür için yeterli olmadığını ifade etmekte, bireyin inanç, tutum ve değerler temeli üzerine kolektif olan sembollerini çatmadan siyasal kültürü anlamayı olanaklı görmemektedir.

Seçkinlerin siyasal kültürleri ile kitlenin siyasal kültürü arasında farklar vardır. Seçkinler ile kitle arasındaki en önemli fark "bilgi farkı"dır. Bunu ortaya çıkaran sonuç ise eğitim düzeyinden kaynaklanmaktadır. İnsanlar eğitim düzeyi düşük olduğu halde de siyasal olayları merak etme ve takip etme ile bu açıklıkları kapatabilirler. Siyasal kültürün önemli bir parçası olan inanç sistemi de seçkin ve kitle grubu arasında anlamlandırma açısından farklıdır.¹⁷

Şimdi yukarıda verilen bilgiler ışığında Bingöl'ün siyasal kültürünü değerlendirmeye tabi tutarsak, Bingöl seçmeninin siyasete karşı duruşunu belirleyen etkenin, bilişsel değil, duygusal ve yargısal olduğu açıktır. Çünkü insanımızın siyasal tercihlerini belirleyen etmenler içerisinde bilişsel boyut en zayıf boyuttur. Ayrıca siyasal kültür kategorisi içerisinde Bingöl, yöresel ve uyruk kültür tipine dâhil olabilir. Aşiretin ve köylülük kültürünün egemen olduğu, eğitilmiş ve kültürlü bireylerin sayıca daha düşük olduğu bir toplumda, bireyin siyasal tercihleri yüzeyseldir. Seçmen kitle halinde hareket eder ve duygusaldır. Bölge siyaseti katılımcı kültür tipine dâhil edilemez. Çünkü seçmen, siyasal tercihinin sebeplerini ve sonuçlarını, sisteme olan girdi ve çıktılarını yeterince farkında değildir.

Bingöl siyasetinde üç sosyal eğilim ağırlıklı rol oynamaktadır. Bunlar, aşiret olgusunun tabi bir sonucu olan "ağa, bey" kesimi, din konusunda insanlara rehberlik eden "efendi, şeyh, molla" kesimi ve ilk kesime yakın duran, belli ekonomik güce sahip, bürokrasi erkinin gücünü farkında olan ve bundan yararlanmaya çalışarak toplumda prestij kazanmış sosyal eğilimdir.¹⁸

"Bingöl'ün siyasetine, Elazığ'ın ibadetine güven olmaz"¹⁹ sözünün gerçeklik derecesi nedir? Bir şehir efsanesi dahi olsa bu yargı, Bingöl'ün siyaset çizgisinin tahmin

¹⁶ Ali Yaşar Sarıbay, *a.g.e.*, s. 51-52.

¹⁷ Ali Yaşar Sarıbay, *a.g.e.*, s. 58-59.

¹⁸ Abdullah Taşkesen, "Sosyal ve Siyasal Eğilimler Üzerine Sosyolojik Gözlemler" (Bingöl Örneği), II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 512-513.

¹⁹ Bu sözün kaynağı konusunda net bir bilgi olmasa da, bu yargı Edebiyatçı yazar Ahmet Kabaklı'ya atfedilmektedir. Ancak bunun doğruluğu ispatlanamamıştır. Bu bir şehir efsanesi haline gelmiştir. Bkz. Yılmaz Bingöl, "Bingöl'de Siyaset ve güven Sorunu: 1950-2007 Genel Seçimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz", II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 467.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

edilemez ve güvenilmez bir görünümde olduğunu yansıtmayı açısından üzücüdür. Ancak kanımca bu söz karşılığını 1982 Anayasası oylamasında tüm Türkiye'nin aksine yüksek derecede ve beklenmeyen bir sonuç alınmasından ileri gelmektedir. Bingöl siyasetinin öngörülür sonuçlar doğurması ya da doğurmaması neden kaynaklanmaktadır? Bingöl insanın kendine has niteliklerinden kaynaklanan bir siyaset çizgisi var mıdır?

Yılmaz Bingöl, Bingöl siyasetinin tutarlı ve güvenilir olduğunu 1950-2007 yılları arasında yapılan on beş genel seçimi değerlendirerek göstermeye çalışmıştır. Bingöl seçmeni bu 15 genel seçimden bir tanesi hariç diğerlerinde tutarlı bir görünüm vermektedir. Bu değerlendirmelerde, Bingöl seçmeninin tutarlı bir şekilde büyük oranının muhafazakâr seçmen olduğu kanıtlanmıştır. Bu muhafazakâr seçmen, ekseriyetle, Milli Görüş geleneğinden gelen siyasal partileri desteklemiştir.²⁰

Demokrasi kültürünün ülkemizde amacına uygun olarak işlevsel bir nitelikte siyasal hayatımızda yer edinmediğini müşahade etmekteyiz. Vatandaş, istediğini değil, partinin istediğini, dolayısıyla siyasal parti başkanının istediğini onaylamakta ya da reddetmektedir. Bingöl'de de durum bundan farklı değildir. Türkiye'deki demokrasi türü katılımcı değil, temsili demokrasi olduğundan, vatandaşın iradesinin ne oranda iktidarda olduğu tartışmalıdır.

Ekonomik ve sosyal statüleri önde olan şahsiyetlerin siyasal hayatımızda daha çok yer edindiği bir gerçektir. Bölge siyasetindeki aşiret gerçekliği, ağa ve zenginlerin ön plana çıkmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bölge siyasetinde etkin olan şahsiyetlerin profiline baktığımızda temel birkaç özellik göze çarpmaktadır. Bunlar:

- 1- Seçilen şahsın aşiret ile ilişkisi (ağa, bey)
- 2- Seçilen şahsın sosyal statüsü (dini kimlikli şahsiyetler)
- 3- Seçilen şahsın ekonomik zenginliği (ekonomik güç)
- 4- Seçilen şahsın akademik ve bürokratik kariyeri (devlet gücü)

Bingöl Halkının Siyasal Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Bingöl halkının siyasal tercihlerinin belirlenmesinde pek çok etkenin rol aldığı söylenebilir. Ulusal politika ve sorunların yerel siyasal tercihleri etkilemesinin yanında, etnik ve aşiret temelli siyasal partilerin varlığı, yerel temsilci adaylarının vasıfları gibi özelliklerin de yerel siyasal tercihleri etkilediği söylenebilir. Kişisel vasıfların ve aşiretsel yapının etkililiğini, 1999 genel seçimlerinde bir bağımsız adayın % 7.19 oyu alması açık bir şekilde göstermektedir.²¹ Ayrıca Bingöl siyasetinin ağırlıklı olarak feodal ilişki ve ideoloji eksenli olduğunu ifade edebiliriz. Aynı zamanda "konjonktürel yapı" ile oluşan duygusal, tepkisel faaliyetler de önemli bir etmendir.²²

Seçmenlerin parti tercihlerini belirleyen bölge siyasetine ilişkin bazı ölçütler etkili olmaktadır. İnsanlar parti tercihinde bulunurlarken şu hususları göz önünde bulundurmaktadırlar: Düşünce olarak partiye yakınlık, partiye haksızlık yapıldığı düşüncesi, parti liderinin mazlum duruma düşmesi, akrabalık ilişkisi, aynı aşiretten olma, zulme ve haksızlığa karşı çıkma beklentisi, ekonomik beklentiler, sosyal

²⁰ Bkz. Yılmaz Bingöl, *a.g.m.*, s. 468-489.

²¹ Orhan Baraç, *Belediyelerde Temsil Sorunu: Bingöl Belediye Meclisi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2005, s. 80.

²² Doğan Karasu, *a.g.e.*, s. 96.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

yardımlar, sorunların çözülmesine olan inanç, aday profili, aday ve partinin din hassasiyeti, lider karizması...²³

Sonuç ve Değerlendirme

Bingöl'deki sosyal ve siyasal yaşamın, din ve ahlak açısından değerlendirileceği bu bölümde, çalışmamızın ideal bir toplumsal düzeni amaçlaması dolayısıyla, yapılacak olumsuz eleştirilerin makul karşılanması arzusundaım. Kıstas olarak din ve ahlak esas alınınca, insanın yaşam tecrübesine ilişkin tüm bireysel, sosyal, siyasal, hatta kurumsal ve kamusal etkinlikler "değerler" çerçevesinde mülâhaza edilmelidir.

Kentlilik kültürü yeni yeni oluşan Bingöl'de sosyal ilişkiler halen hadari (medeni) bir olgunluğa ulaşmamıştır. İlişkiler yaşanan süreç içinde amaç ve çıkar birlikteliği etrafında şekillenmekte, farklı aşiret veya ailelere mensup olan insanlar mülk (yönetme, siyaset) asabiyesi çerçevesinde ilişki ağı oluşturmaktadırlar.

İnsanların hayat tecrübesi bir anlamda inandıklarının ve düşündüklerinin tecrübesidir. Tarihi bir olgu olarak dinin yaşam pratiği üzerindeki etkisi şekilsel olabileceği gibi, daha çok arzulan içerikseldir, yani nitelikle ilgilidir.

Bingöl insanının yaşantılarını belirlemede ve şekillendirmede dini etkinin formel mi yoksa nitelikselsel mi olduğu tebliğimizin bir parçası idi. Sosyal yaşantısında dini referansların çok sık kullanıldığını müşahede ettiğimiz Bingöl'de yaşamın niteliğinin de buna uygunluğu hususunda pek çoğumuzun olumlu cevap veremeyeceği aşikâr. İdeale yakın bir hayat tasavvuru olan dinin, reel hayatımızdaki istenmeyen davranışların kaynağı olmadığı da aşikârdır. Bu durumda dini referansları istendik nitelikte davranış üretmede kullanmayı başaramamışız. Dolayısı ile dini referanslara yapılan göndermeler şekilsel olmakta, yaşanan dini ritüeller genellikle içerikten ve ihlâstan uzak olmaktadır. Çünkü din, iman ile ameli bir arada kopmaz bir ilişki içerisinde sunmaktadır. Değerlere istinaden inşa edilmeyen bir yaşam pratiği, din açısından istenilen ve tasvip edilen bir yaşam değildir.

Siyasal hayatımızda belirleyici olan etmenler değerlerden ziyade, iktidar erkine sahip olma, siyasetin imkânlarında yararlanma, toplumda söz sahibi olma gibi etmenlerdir. Bu değerlendirme, söylemlere değil, uygulamalardaki izlenimlere dayanmaktadır.

Ahlakın konusu olan eylemlerin ahlaki bir eylem ve davranış niteliği kazanması öncelikle eylem hakkında bir bilgiyi ve eylemin özgür bir irade ile tercih edilmesini gerekli kılar. Bu bağlamda Bingöl insanının sosyal ve siyasal yaşantısında tutum ve davranışlarını belirleyen insanların kendi bilgisi ve iradesi ahlaka konu olabilir. Bütün toplumu aynı nitelikte kategorize etmemiz mümkün değildir. Ancak genel olarak bakıldığında önemli sosyal ve siyasal olaylarda vatandaşın bilgisi yetersiz görüldüğünden, seçkinlerimiz ya da siyasetçilerimiz kararı vatandaşa bırakmamaktadır. Ahlakın en önemli sacayaklarından olan irade ve bilgi eksikse, ahlaki durumda zayıftır. Aynı şekilde dini bilgimiz ve dini davranışlarımızın bilgisinin kaynağı da bizler değiliz. Dini bilgileri, araştırma ve incelemeye dayalı bir bilgiden ziyade, nakle dayalı bilgilerle elde ediyoruz. Ahlaki olan ise, düşün, eylem, karar vs. hayatımıza dair her ne var ise bize ait olmasıdır.

Toplumsal birlikteliğin ve uyumun yaşanması, ancak toplumu ve insanın niteliklerini oluşturan, başka bir ifade ile şekil ve ruh kazandıran temel ilkelerin kabul

²³ Abdurrahman Ensari, "Sorunların Çözümünde Seçenlerin ve Seçilenlerin Rolü" II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 549.

III. BİNGÖL SEMPOZYUMU

ve tecrübe edilmesi ile mümkündür. Doğru ve sağlam temelleri olan teorinin, sosyal ve siyasal yaşam içerisinde kendisini eyleme dönüştürme imkânı bulduğunda ahlak açısından anlamlı bir sonuç doğurmuş olur. İnsan için üretilen bilginin temel amacı, insanın mutluluğunu (tahsil'us-saade) temin etmekse ki böyle olduğu kabul edilir, o zaman teori ile pratik, başka bir ifade ile bilgi ile eylem arasında olumlayıcı ve uyumlu bir ilişkinin varlığı gerekli olmaktadır.

Akıl; özellikle yaşamı idame ettirme, sosyal ilişki kurma, ticari faaliyetlerimizi sürdürme gibi faaliyetler için bir yeti olarak kullanılmaktadır. Oysa akıl, bu işlevleri yanında asıl olarak erdemli ve anlamlı bir hayatın tesisi için bize lütfedilmiş en önemli nimettir. Akıllı kullanma sorumluluğu en önemli sorumluluktur. Aklımıza ve bilgimize güvendiğimiz, kişisel gelişimimiz tekâmül eder, karakter ve şahsiyetimiz gelişir, sonuçta ahlaki bir olgunluğa erişiriz. Aksi halde, kendi akli melekelerimizden vazgeçerek başkaca unsur veya akılların hayatımıza renk, şekil ve tat vermesi beklenirse, arzulanan nitelikte bir toplum olmayı başarmamız mümkün görünmemektedir.

Toplumumuzda var olan insan ilişkilerinin kalitesini sorgulamak, nitelikli bir toplum hedeflemenin en temel koşuludur. Nitelikli toplum olma ideali, bilinçli bir zihne sahip olmayı, tabuları yıkmayı, feodal kimliği bir tarafa bırakmayı ve bir kitle inşasını tesis edecek bilgi ve donanıma sahip olmayı kaçınılmaz kılmaktadır.

KAYNAKÇA

ENSARİ, Abdurrahman, , *Sorunların Çözümünde Seçenlerin ve Seçilenlerin Rolü* II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 547-563.

TAŞĞIN , Ahmet, *Bingöl Çevresi Aleviler*, I. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi Yayınları, Bingöl, 2007, s. 229-235.

SARIBAY, Ali Yaşar, *Siyasal Sosyoloji*, 3. Baskı, Ceylan Matbaacılık, Bursa, 1996.

KARASU, Doğan, *Bingöl'de Sosyal ve Kültürel Yaşam*, İstanbul, 2004.

BULUT, Halil İbrahim, *"Bingöl Aleviliği: Sancak Bölgesi Bağlamında Bir İnceleme"* II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 565-573.

ÖZDEMİR, Muhittin, *Bingöl'de Dini Hayatın Bir Parçası Olarak Mezhep Olgusu*, I. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi Yayınları, Bingöl, 2007 s. 249-271.

BARAÇ, Orhan, *"Belediyelerde Temsil Sorunu: Bingöl Belediye Meclisi Örneği"*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül, 2005.

BİNGÖL, Yılmaz, *"Bingöl'de Siyaset ve güven Sorunu: 1950-2007 Genel Seçimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz"*, II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, c. 2, s. 469-489.

KORKUTATA, Zeki, *Bingöl'de Dini Hayat*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2005.

....."Bingöl Halkının Sosyal Hayatta "Din Tutumları" Üzerine", II. Bingöl Sempozyumu, Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları, Bingöl, 2009, s. 781-789.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Umran> (10.08.2010)

http://www.bisav.org.tr/yayinlar/bulten_makale_detay.cfm?makaleId=286&yayin_sayi=24 (12.08.2010)